

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття розкриває та аналізує сучасні проблеми та перспективи післядипломної освіти, розглядається її роль в сучасних умовах.

Ключові слова: *післядипломна освіта, законодавство, реформування, перспективи, безперервна освіта.*

Статья раскрывает и анализирует современные проблемы и перспективы последипломного образования, рассматривается его роль в современных условиях.

Ключевые слова: *последипломное образование, законодательство, реформирование, перспективы, непрерывное образование.*

The article exposes and analyses modern problems and prospects of pisyadiplomnoy education, her role is examined in modern terms.

Keywords: *Continuing Education, legislation, reform prospects, continuing education.*

Постановка проблеми. Післядипломна освіта — це постійно діючий ланцюг в національній системі безперервної освіти. Цей етап освітнього процесу забезпечує спеціалізоване вдосконалення громадян, поглиблення, розширення і поновлення професійних знань, умінь, навичок. Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб фахівців у особистому та професійному зростанні, підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до суспільних потреб, а також забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати фахові функції, впроваджувати у виробництво нові технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства [1].

Для здійснення післядипломної освіти у вищих навчальних закладах України створені інститути, факультети або центри післядипломної освіти. В цих структурних підрозділах зосереджено: довузівську підготовку; перепідготовку (друга вища освіта); підвищення кваліфікації і навіть магістерську підготовку.

Післядипломна освіта фахівців базується на теорії навчання дорослих. А для навчання дорослих повинні використовуватись специфічні технології, що враховують соціально-психологічні особливості слухачів.

Аналіз останніх досліджень. В функціонуванні післядипломної освіти сьогодні існує багато проблем, які досліджують фахівці педагогічної, юридичної, психологічної науки такі як Олійник В.В., Гадецький М.В., Ситніков О.П., Шаповал Р.В., Васильєва М.Ф., Курко М.Н., Бондарчук О.І., Лох К.В., Нежинська О.О. та багато ін. Реформи, що відбуваються в освіті, а також пропозиції, які

закладають в різні проекти нового закону України «Про вищу освіту», нажалі не вирішують існуючі проблеми, а деякі навіть загострюють.

Виклад основного матеріалу. Серед освітянських послуг чільне місце займає надання післядипломної освіти. Ще з часів СРСР система післядипломної освіти вирішувала завдання підвищення кваліфікації фахівців за галузевим принципом, фінансувалася та контролювалася державою.

Динамічний розвиток економіки, науки і техніки, інтенсивне зростання потоку інформації поставили перед післядипломною освітою ряд нових завдань, зокрема відновлення й збагачення інтелектуального потенціалу суспільства, вирішення проблем зайнятості, забезпечення відповідності якості підготовки фахівців запитам ринку праці та вимогам роботодавців. Ці завдання не носять суто національний характер, оскільки здійснюється пошук шляхів їх вирішення і на світовому рівні. Підтвердженням цього є створення Міжнародної комісії з освіти, яка розробила Концепцію освіти впродовж життя, 1996 рік був оголошений Європейським роком безперервної освіти, проведена не одна Міжнародна конференція про освіту дорослих тощо.

В останні роки і Україна приєдналася до обговорення проблем безперервної освіти. Наша держава, згідно світовим тенденціям, також має постійно вдосконалювати освіту і безперервно підвищувати кваліфікацію фахівців різних галузей. Згідно чинного законодавства, післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду [1].

Післядипломна освіта сьогодні охоплює:

- перепідготовку з присвоєнням відповідної кваліфікації за акредитованими напрямами і спеціальностями згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти;
- здобуття другої вищої освіти з присвоєнням відповідної кваліфікації за акредитованими напрямами і спеціальностями відповідно до вимог Державних стандартів вищої освіти;
- підвищення кваліфікації безробітних, фахівців галузей економіки та науково-педагогічних працівників за середньостроковими програмами;
- підвищення кваліфікації, спеціалізації та стажування за короткостроковими програмами у формі семінарів і тренінгів.

Якщо проаналізувати обсяги освітніх послуг, що надаються підрозділами післядипломної освіти у вищих навчальних закладах України, то слід визнати, що в структурі цих послуг переважає саме надання другої вищої освіти. Такий стан можна пояснити тим, що роботодавець бажає отримати фахівця широкого профілю, який володіє знаннями з різних спеціальностей, що дає можливість оптимізувати чисельність працівників і максимально ефективно їх використовувати.

Бажання отримати другу вищу освіту висловлює сьогодні велика частка студентів старших курсів, оскільки вони розраховують на краще (а в деяких випадках, і можливе) працевлаштування, а також для самозайнятості (створення власного бізнесу). Таким чином післядипломна освіта вирішує питання зайнятості серед випускників вищих навчальних закладів.

Не є винятком в цьому і Хмельницький національний університет, в якому довготривалий час функціонує факультет довузівської та після вузівської підготовки. В рамках цього факультету з 2006 р. функціонує спеціалізована кафедра післядипломної економічної освіти. Створення такої кафедри було викликано підвищеним попитом саме на другу економічну освіту, яку здобувають студенти старших курсів інженерних та гуманітарних спеціальностей та випускники університету минулих років. Сьогодні кафедра забезпечує надання другої вищої освіти з 5 економічних спеціальностей напрямів «Економіка і підприємництво» та «Менеджмент адміністрування».

Останнім часом в нашій роботі виникає велика кількість проблем, які вимагають нагального вирішення. Зокрема, з цього навчального року формування штатів кафедр університету здійснювалось нормативним методом, тобто з використанням нормативів студентів на одного викладача, які були розроблені Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України ще в 2002 р. Відповідно до цих нормативів були різко (майже в 2 рази) скорочені штати кафедри, оскільки за нормативами на одного викладача має припадати 33,75 слухача за напрямом «Економіка і підприємництво» та 35,1 слухача за напрямом «Менеджмент адміністрування». В цих умовах один викладач має забезпечити викладання більше, ніж 10 предметів і мати дуже високе навантаження, що перевищує встановлені граничні норми у 900 годин. Або ми маємо скоротити кількість навчальних предметів, що може призвести до порушення Державних стандартів освіти. Як наслідок, контингент слухачів впливає не тільки на штати структурних підрозділів, але й на зміст післядипломної освіти. Чим більше буде контингент, тим ширше може бути програма перепідготовки. Оскільки потреби в другій освіті втрачають масовий характер, формуються групи по 10-15 осіб для кожної спеціальності. Для кожної спеціальності треба вичитати всі передбачені державними стандартами дисципліни, звідси – перевантаження викладачів.

Ця ситуація яскраво демонструє нагальну необхідність розробки Закону України «Про післядипломну освіту» та Державних стандартів для другої вищої освіти, які мають враховувати специфіку навчання дорослих, агрегування дрібних дисциплін.

Слід відмітити, що в системі післядипломної освіти взагалі відсутня законодавча база, а використання Державних стандартів вищої освіти, які розроблені для отримання першої освіти, де нажаль можна зустріти дублювання тем в різних предметах, ускладнює навчальний процес при наданні другої освіти. Крім того, застаріла нормативна база для формування штатів не сприяє якісній післядипломній освіті. В цих умовах неможливо залучати до навчального процесу провідних фахівців та науковців.

Відповідно до більшості варіантів проекту нового Закону України «Про вищу освіту» взагалі не передбачено надання другої освіти, а післядипломна освіта має забезпечити спеціалізацію, підвищення кваліфікації та стажування фахівців різних галузей економіки. Такі види освітніх послуг не гарантують формування великих груп, більше акцентується індивідуальна форма навчання. Як будуть формуватись штати підрозділів післядипломної освіти? Збереження нормативної бази 2002 р. може призвести до ліквідації взагалі подібних підрозділів. Якщо перекласти функції післядипломної освіти на випускаючі кафедри, які зосереджують свою увагу на підготовці студентів за першою освітою, чи

буде це сприяти виконанню завдань, які сьогодні стоять перед післядипломною освітою?

Сучасні потреби державотворення, тенденції економічного розвитку суспільства обумовлюють необхідність вирішення у системі післядипломної освіти низки проблем. Основними з них є:

- розробка необхідної нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню і подальшому розвитку системи післядипломної освіти;
- формування змісту професійного навчання та організація навчального процесу відповідно до потреб економічного і соціального розвитку держави на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень, широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду в сфері професійної підготовки та навчання дорослих;
- забезпечення єдності і дієвості управління та регулювання діяльності всіх елементів системи післядипломної освіти.

На нашу думку, післядипломну освіту слід розглядати не тільки як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих спеціалістів, а і як форму освіти дорослих, виходячи з їх індивідуальних потреб у здобутті певних знань, напрацюванні навичок і умінь, особистісного і професійного зростання.

Заслуговує на увагу пропозиція Шаповала Р.В. (начальника Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації) стосовно ролі післядипломної освіти при реформуванні освіти, тобто ліквідації спеціаліста, як освітньо-кваліфікаційного рівня. Шаповал Р.В. пропонує доповнювати підготовку бакалавра навчанням в системі післядипломної освіти. Якщо перехід до масової підготовки бакалаврів є невідворотним, то підприємства можуть вирішувати проблему якісної підготовки своїх кадрів шляхом навчання бакалаврів на останніх курсах паралельно за однією з програм післядипломної освіти. Фінансування здійснюється за рахунок компаній-замовника [2]. Для кожної бакалаврської спеціальності можна розробити декілька програм післядипломної освіти, завдяки чому підприємство отримує фахівця відповідного профілю та оптимальним чином використовує кошти на його навчання.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що післядипломна освіта потребує певної уваги, нагального вирішення тих проблем, з якими вона стикається. Самостійно вирішити ці проблеми не зможе жодний навчальний заклад. Реальним координуючим центром має стати Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. -№20. – С. 134.
2. Шаповал Р.В. Сучасні проблеми та перспективи післядипломної освіти в Україні // Європейські перспективи. – 2011. - № 1 ч. 2. – С. 33 – 39.
3. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України // [http:// www.mon.gov.ua/education/higher/topic/prosv/knc](http://www.mon.gov.ua/education/higher/topic/prosv/knc).